

811.161.1'366.55:811.163.41'366.55
811.161.1'255=163.41
<https://doi.org/10.18485/sj.2018.23.1.32>

СВЕТЛАНА В. ТЕРЗИЋ*
Универзитет у Крагујевцу
Учитељски факултет у Ужицу

Оригинални научни рад
Примљен: 04. 01. 2018.
Прихваћен: 29. 01. 2018.

ЕЛАТИВНО ЗНАЧЕЊЕ ИЗРАЗА *В ВЫСШЕЙ СТЕПЕНИ*
У РУСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ НА КОРПУСУ РОМАНА
ПОДРОСТОК Ф. М. ДОСТОЈЕВСКОГ
(ПРВОДИЛАЧКИ АСПЕКТ)

Предмет рада је различито тумачење елативног израза *в высшей степени* у руском језику на корпусу романа *Подросток* Ф. М. Достојевског у преводима на српски језик од стране: Милоша Ивковића *Момче*, Златка Црнковића *Жутокљунац* и Радмила и Милене Маројевић *Дечко 1 и 2*. Ми се нећемо задржавати на различитом преводу самог наслова већ нам је циљ да на примерима укажемо на то, ко је од преводаца схватио елативно значење руског израза *в высшей степени* и задржао га у српском језику, а који од преводаца није разумео овај израз са елативним значењем и није га прецизно превео на српски језик. У примерима где су сва три преводиоца разумели елативно значење овог израза у руском језику указаћемо на исте или различите преведене еквиваленте у српском језику.

Кључне речи: израз *в высшей степени*, елативно значење, еквивалент, руски језик, српски језик.

* svterzic@gmail.com

СИНТЕТИЧКИ ПРОМЕНЉИВИ ОБЛИК КОМПАРАТИВА *ВЫСШИЙ* И ЊЕГОВА ЗНАЧЕЊА

Облици суперлатива на *-и-* у руском језику образују се само од неких придева. То су у ствари синтетички променљиви облици компаратива: *больший, меньший, старший, младший, лучший, худший, высший, низший*.

Неке речи на *-иши* осим сва три значења – елатива, суперлатива и компаратива поседују допунска лексичка значења која излазе из круга степена компарације.

Такве су речи *высший, низший*. Реч *высший* има значења: (1) који следи после средњег: *высшая школа, высшее образование* и сл. (2) аристократски (застарело): *высший тон, высшее общество* и сл. Реч *высший* није компаратив придева *высокий* у значењу – самый главный: *высшее начальство, высшее командование, высшая власть*. С друге стране, постоје примери облика *высший* и *низший* за изражавање елатива: *папиросы высшего качества, высшая честь, высшая похвала, высшая мера наказания, низший сорт чая* и т. сл. [Виноградов 1947: 215].

Облици *высший, низший, лучший* и *худший* напоредо са значењем компаратива имају значење суперлатива нпр.: *храбрость – высшее качество человека* [Виноградов 1960: 291].

У појединим граматицама руског језика напомиње се да облик суперлатива *высший* може имати значење суперлатива, али да се исто тако налази у саставу устаљених израза (Николић 1969: 118), (Маројевић 1983: 119; 2001: 139); (Тошовић 1988: 177) (Пипер 2005: 127).

РЕЗУЛТАТИ КОМПАРАТИВНЕ АНАЛИЗЕ

Предмет овога рада је различито тумачење елативног значења фразеологизираних конструкција *в высшей степени* у руском језику на корпусу романа *Подросток* Ф.М. Достојевског у преводима на српски језик од стране: (а) Милоша Ивковића *Момче*, (б) Златка Црнковића *Жутокљунац* и (в) Радмила и Милене Маројевић *Дечко 1* и *2*. Ми се нећемо задржавати на различитом преводу самог наслова романа, него ћемо на примерима да утврдимо ко је од преводаца схватио елативно значење руског израза *в высшей степени* и задржао га у српском језику, а који од преводаца није разумео овај израз са елативним значењем и није га правилно превео на српски језик. У примерима где су сва три преводаца разумели елативно значење овог израза у руском језику указаћемо на исте или различите еквивалете у српском језику.

У идиолекту Ф. М. Достојевског који је као писац склон различитим ауторским трансформацијама узуалних идиома истраживањем елатива у руском језику у нашем ексцерпираним материјалу посведочени су фразеологизми и синоними: *высшее общество*, и *высший свет*; затим фразеологизирани конструкције: *в высшей степени* и *в высшей мере*, а такође и слободни спојеви речи: *высшая идея*, *высшая русская культурная жизнь*, али који заиста имају предуслове за идиоматизацију значења, па се и у ширем смислу могу тумачити као фразеологизирани конструкције.

1. Елативно значење израза *в высшей степени* у руском језику и његови еквиваленти у српском језику

Овај рад указује на употребу облика *высший* у реченици у саставу израза *в высшей степени* у руском језику и на његове српске еквиваленте.

У ексцерпираној језичкој грађи посведочена су двадесет три примера са овим изразом, али са различитим разумевањем његовог елативног значења од стране преводилаца и стога различитим преведеним еквивалентима у српском језику.

1.1. Израз *в высшей степени* у руском језику : елативна конструкција са прилозима *врло*, *веома*, *потпуно*, *сасвим*, *посве* + придев (прилог) у српском језику

У нашој грађи посведочено је десет примера оваквог типа еквивалентности.

<p>(1) Собственно критических замечок, разумеется, не позволю себе ни малейших: хотя каждая страница наводит на размышления... например, то обстоятельство, что вы так долго и так упорно держали у себя „документ” – в <i>высшей степени</i> характеристично...</p> <p>[ФД П 620]</p>	<p>(1б) Дакако да нећу бити толико слободан да изнесем и најмање праве критичке напомене, иако свака страница наводи човека да размишља ... на примјер, она чињеница да сте онако упорно држали 'спис' код себе <i>веома</i> је значајна...</p> <p>[ФД Ж 548/III]</p>
<p>(1а) Не допуштам себи, наравно, ни најмање критичке напомене у правом смислу те речи: иако свака ваша страница наводи на размишљање ... на пример, околност: што сте онолико дуго и упорно код себе чували „документ” – <i>врло</i> је карактеристична ...</p> <p>[ФД Мо 294/III]</p>	<p>(1в) Не бих могао себи допустити, наравно, да учиним ни најмање праве критичке примедбе: мада свака страница наводи на размишљање ... на пример, та околност што сте онако дуго и тако упорно код себе држали 'докуменат' – <i>веома</i> је карактеристична ...</p> <p>[ФД Д 334/II]</p>

У примеру (1) је израз *в высшей степени*, који се односи на придев *характеристично* са елативним значењем. Еквивалент у српском језику у примеру (1а) је прилог *врло*, који се односи на придев *је карактеристична* у предикативној функцији. У примеру (1б) еквивалент је прилог *веома*, који се односи на придев *је значајна* – предикативна функција. У примеру (1в) еквивалент је прилог *веома*, који се односи на придев *је карактеристична* – предикативна функција. У сва три превода је исказано елативно значење.

(2) Все это произошло, впрочем, по крайней мере с одной стороны, <i>в высшей степени</i> натурально: ... [ФД П 374]	(2б) Све се то, иначе, бар с једне стране, збило <i>потпуно</i> природно: ... [ФД Ж 334/II]
(2а) Све се то, уосталом, бар с једне стране, догодило <i>сасвим</i> природно: ... [ФД Мо 228/II]	(2в) Све се десило, иначе, барем с једне стране, <i>сасвим</i> природно: ... [ФД Д 65/II]

У примеру (2) израз *в высшей степени* односи се на придев *натурално* са елативним значењем. У примеру (2а) преведени еквивалент у српском језику је прилог *сасвим*, који се односи на прилог *природно*. У примеру (2б) еквивалент је прилог *потпуно*, који се односи на прилог *природно*. У примеру (2в) еквивалент је прилог *сасвим*, који се односи на прилог *природно*. У сва три превода је исказано елативно значење.

(3) – Как честный человек, я должен предупредить вас, Анна Андреевна, что ожидания ваши... насчет меня... могут оказаться <i>в высшей степени</i> напрасными... [ФД П 467]	(3б) – као поштен човек, морам вас упозорити Ано Андрејевна, да се ваша очекивања ... што се тиче мене ... могу показати <i>посве</i> испразна. [ФД Ж 415/III]
(3а) – Као поштен човек, морам вам унапред рећи, Ана Андрејевна, да ваша очекивања ... у погледу мене ... могу да се покажу као <i>врло</i> узалудна. [ФД Мо 79/III]	(3в) – као поштен човек, морам да вам кажем унапред, Ана Андрејевна, да се ваша очекивања ... у вези са мном ... могу показати <i>сасвим</i> узалудна ... [ФД Д 169/II]

У примеру (3) је израз *в высшей степени*, који се односи на придев (инстр.мн.) *напрасными* у склопу конструкције *ожидания могут оказаться* са елативним значењем. Еквивалент у српском језику у примеру (3а) је прилог *врло*, који се односи на придев *узалудна*. У примеру (3б) еквивалент је прилог *посве*, који се односи на придев *испразна*. У примеру (3в) еквивалент је при-

лог *сасвим*, који се односи на придев *узалудна*. У сва три превода је исказано елативно значење.

1.2. Израз *в высшей степени* : елативна конструкција са одричним заменицама: *нимало, никако* + глагол у српском језику

У ексцерпираној грађи посведочена су два примера оваквог начина преведене еквивалентности.

(4) Я был совершенно побежден; я видел несомненное прямодушие, которого в высшей степени не ожидал. [ФД П 211]	(4б) Посве ме разоружао; видио сам несумњиву простосрдачност којој се <i>никако</i> нисам надао. [ФД Ж 188]
(4а) Био сам потпуно побеђен; видео сам несумњиву искреност коју нисам <i>нимало</i> очекивао. [ФД Мо 293]	(4в) Потпуно ме је разоружао; видео сам несумњиву искреност, коју ја <i>никако</i> нисам очекивао. [ФД Д 233]

У примеру (4) израз *в высшей степени* односи се на глагол *не ожидал* са елативним значењем. Еквивалент у српском језику у примеру (4а) је прилог *нимало*, који стоји уз одрични глаголски исказ *нисам очекивао*. У примеру (4б) и (4в) еквивалент је синтаксичка конструкција *којој се (коју ја)* са одричном заменицом *никако*, која стоји уз одрични глаголски исказ *нисам надао (очекивао)*. У сва три превода је исказано елативно значење.

1.3. Израз *в высшей степени* : придев *прави* + именица у два превода и синтагма *прави правцат* + именица у једном преводу на српски језик

У ексцерпираној језичкој грађи посведочен је један пример са овим типом преведене еквиваленције.

(5) Хвалит пустыню с восторгом, но ни в пустыню, ни в монасырь ни за что не пойдет, потому что <i>в высшей степени</i> „бродяга”, как мило назвал его Александр Семенович, на которого ты напрасно, мимоходом сказать, сердисься. [ФД П 427]	(5б) Кује пустињаштво у звијезде, али неће ни за живу главу ни у пустињаке ни у манастир јер је <i>права</i> „скитница”, како га је згодно назвао Александар Семјонович, на кога се ти, узгред буди речено, без разлога љутиш. [ФД Ж 379/III]
(5а) Хвали пустињу са заносом, али ни за шта на свету не би отишао ни у пустињу ни у манастир, зато што је <i>прави</i> „скитач”, како га је лепо назвао Александар Семјовић, на кога се ти, да кажем узгред, безразложно срдиш. [ФД Мо 20/III]	(5в) Хвали испоснички живот са заносом, али ни у испоснике ни у манастир нипошто неће отићи јер је он <i>права правцата</i> „скитница”, како му лепо рече Александар Семјонович, на кога се ти, узгредно кажем, без потребе љутиш. [ФД Д 123/II]

У примеру (5) је израз *в высшей степени*, који се односи на именицу *бродяга* са елативним значењем. Еквивалент у српском језику у примеру (5а) је синтагма *прави „скитач”* где се и придевом *прави* и изведеницом *скитач* истиче његова истинска безвредност. У примеру (5б) еквивалент је синтагма *права „скитница”* где се поново придевом истиче значење именице. У примеру (5в) еквивалент је синтагма *права правцата „скитница”*. Овде се придевском изведеницом са суфиксом *-цат-*, (*прави правцат*) истиче елативно значење, само што се у овом случају изведеница односи на именицу женског рода „скитница”. У сва три превода је исказано елативно значење.

1.4. Израз *в высшей степени* : суперлативна компонента адвербијала у *највећој мери* + придев у једном преводу и елативна конструкција са прилозима: *сасвим, посве, потпуно* + придев (прилог) у два превода на српски језик

У ексцерпираној језичкој грађи овакав тип еквивалентности посведочен је са пет примера.

<p>(6) – Мы все наши двадцать лет, с твоею матерью, совершенно прожили молча, – начал он свою болтовню (<i>в высшей степени</i> выделанно и ненатурально), – и все, что было у нас, так и произошло молча. [ФД П 139]</p>	<p>(6б) – Ми смо, твоја мајка и ја, свих ових 20 година провели у шутњи– поче он чаврљати (<i>потпуно</i> намјештено и неприродно), – и све оно што је било међу нама одиграло се исто тако у шутњи. [ФД Ж 126]</p>
<p>(6а) – Ми, твоја мајка и ја, провели смо свих тих 20 година ћутке, – поче он своје ћаскање (<i>у највећој мери</i> извештачено и неприродно), – и све што је било између нас, догодило се тако ћутке. [ФД Мо 196]</p>	<p>(6в) – Свих ових 20 година заједничког живота ја и твоја мајка смо провели у потпуном ћутању – поче он своје чаврљање (<i>сасвим</i> извештачено и неприродно) – и све што је међу нама било одиграло се ћутке. [ФД Д 156]</p>

У примеру (6) израз *в высшей степени* односи се на прилоге *выделанно* и *ненатурально* са елативним значењем. Преведени еквивалент у српском језику у примеру (6а) је суперлативна компонента адвербијала у *највећој мери*, која се односи на прилоге *извештачено* и *неприродно*. У примеру (6б) је прилог *потпуно*, који се односи на прилоге *намјештено* и *неприродно*. У примеру (6в) еквивалент је прилог *сасвим*, који се односи на прилоге *извештачено* и *неприродно*. У сва три превода је исказано елативно значење.

1.5. Израз *в высшей степени* : суперлативна компонента адвербијала *у највећој (највишој) мери* + придев у два превода и елативна конструкција са прилогом *и те како* + придев у једном преводу на српски језик

У ексцерпираним материјалу пронашли смо један пример овакве преведене еквивалтности.

<p>(7) Он – его изучил – он мрачный, мнительный, может быть, он очень добрый, пусть его, но зато <i>в высшей степени</i> склонный прежде всего во всем видеть злое (в этом, впрочем, совершенно как я!).</p> <p>[ФД П 324]</p>	<p>(7б) Он је – ја сам га проучио – он је мрзовољан, сумњичав, можда је веома добар, свака му част, али је зато <i>и те како</i> склон да у свему понајприје види зло (у томе је, уосталом, баш као и ја).</p> <p>[ФД Ж 290/II]</p>
<p>(7а) Он је – ја сам га проучио – мрачан, неповерљив човек, можда је и врло добар, али у <i>највећој мери</i> склон да пре свега у свему види зло (у томе је, уосталом, потпуно као и ја!).</p> <p>[ФД Мо 158/II]</p>	<p>(7в) Он је – ја сам га проучио – зловољан, болесно сумњичав човек, можда је и веома добродушан, свака му част, али је зато у <i>највишој мери</i> склон да у свему види пре свега зло (у томе је, уосталом, исти као ја!).</p> <p>[ФД Д 11/II]</p>

У примеру (7) израз *в высшей степени* односи се на придев *склонный* са елативним значењем. Еквивалент у српском језику у примеру (7а) је суперлативна компонента адвербијала *у највећој мери*, која се односи на придев *склон*. У примеру (7б) је прилог *и те како*, који се односи на придев *склон*. У примеру (7в) еквивалент је суперлативна компонента адвербијала *у највишој мери*, која се односи на придев *склон*. У сва три превода је исказано елативно значење.

1.6. Израз *в высшей степени* : суперлативна компонента адвербијала *у највећем степену* + именица у једном преводу, елативна конструкција са придевом *прави* + именица у другом преводу и елативна конструкција са прилогом *потпуно* + именица у трећем преводу

У ексцерпираној грађи посведочен је један пример оваквог типа преведене еквивалентности.

<p>(8) Другой, ясной половиной своего рассудка она непременно должна была прозревать всю ничтожность своего „героя”, ибо кто ж не согласится теперь, что этот несчастный и даже великодушный человек в своем роде был в то же время в <i>высшей степени</i> ничтожным человеком? [ФД П 400]</p>	<p>(8б) Другом, бистром половицом свога разума морала је свакако увиђати сву ништавост свога „јунака”; јер тко се сад још не би сложио да је тај несретни и, штовише, у неку руку великодушан човјек био у исто вријеме и <i>прави</i> ништавац? [ФД Ж 355/III]</p>
<p>(8а) Свакако је другом трезвенијом главнином своје памети морала увиђати све ништавило свога „хероја”, јер ко се сад не би сагласио с тим да је овај несрећни и чак и великодушни човек своје врсте био у то доба у <i>највећем степену</i> без вредности. [ФД Мо 263/II]</p>	<p>(8в) Другом, трезвенијом половином свога разума сигурно је морала увиђати сву ништавност свога „јунака”; јер ко би сад рекао да тај несрећни и на свој начин чак великодушни човек није био у исто време и <i>потпуно</i> ништавило? [ФД Д 93/II]</p>

У примеру (8) је израз *в высшей степени*, који се односи на придев (инстр.) *ничтожным (человеком)* са елативним значењем. Еквивалент у српском језику у примеру (8а) је синтагма са суперлативом (*човек*) ... *у највећем степену*, која се односи на конструкцију генитива са предлогом *без вредности*. У примеру (8б) еквивалент је синтагма *прави ништавац* где се овим придевом *прави* истиче значење именице *ништавац* у изузетној мери. У примеру (8в) еквивалент је синтагма са прилогом *потпуно* за појачање значења именице *ништавило* у потпуној мери. У сва три превода је исказано елативно значење.

1.7. Израз *в высшей степени* : различите синтаксичке констукције без елативног значења код једног истог преводиоца у првом преводу и елативна конструкција са прилозима: *изванредно (изузетно)* + придев, *посвемашње (страшно)* + именица, *и те како добро (потпуно)* + глагол, *посве, (сасвим)* + придев у другом и трећем преводу на српски језик

У ексцерпираној језичкој грађи посведочена су четири примера оваквог начина преведене еквивалентности.

(9) Мисль ее о поступлении вашем в унивеситет в <i>высшей степени</i> для вас благотворна. [ФД П 621]	(9б) Њезина мисао да се упишете на свеучилиште <i>изванредно</i> је повољна за вас. [ФД Ж 548/III]
(9а) Њена мисао о вашем ступању на универзитет, за вас је од <i>највеће</i> користи. [ФД Мо 295/III]	(9в) Њена идеја да се упишете на универзитет за вас је <i>изузетно</i> корисна. [ФД Д 334/II]

У примеру (9) је израз *в высшей степени*, који се односи на придев *благотворна* (*мысль*) са елативним значењем. Еквивалент у српском језику у примеру (9а) је суперлатив придева (ген.ж.р.) *од највеће* која се односи на именицу (ген. ж.р.) *користи*, а што појашњава именицу (*мисао*). У примеру (9б) је прилог *изванредно*, који се односи на придев *повољна* (*мисао*). У примеру (9в) еквивалент је прилог *изузетно*, који се односи на придев *корисна* (*мсао*). Дакле, само је у примерима (9б) и (9в) задржано елативно значење.

(10) Я быстро вышел; они молча проводили меня глазами, и <i>высшей степени</i> удивление было в их взгляде. [ФД П 175]	(10б) Брже-боље изиђох; оне ме без ријечи испратише погледима који одаваху <i>посвемаише</i> запрепаштење. [ФД Ж 156]
(10а) Изашао сам брзо; оне су ме испратиле очима, и у њиховом погледу видело се <i>највеће</i> изненађење. [ФД Мо 234]	(10в) Брзо сам изашао; ћутке су ме испратиле погледима у којима сам читао <i>страшно</i> запрепашћење. [ФД Д 194]

У примеру (10) израз *в высшей степени* односи се на именицу *удивление* (*было в их взгляде*) са елативним значењем. Еквивалент у српском језику у примеру (10а) је суперлатив придева *највеће*, који се односи на именицу *изненађење*. У примеру (10б) еквивалент је прилог *посвемаише*, који се односи на именицу (ср.р.) *запрепаштење*. У примеру (10в) еквивалент је адвербијализовани придев *страшно*, који се односи на именицу *запрепашћење*. Дакле, само је у примерима (бб) и (бв) задржано елативно значење.

(11) Он <i>в высшей степени</i> понял слово „студент”. [ФД П 303]	(11б) <i>И те како је добро</i> схватио ријеч „студент”. [ФД Ж 270/II]
(11а) Он је <i>одмах</i> разумео реч „студент”. [ФД Мо 126/II]	(11в) <i>Потпуно</i> је схватио реч „студент”. [ФД Д 337]

У примеру (11) је израз *в высшей степени*, који се односи на глагол *понял* са елативним значењем. Еквивалент у српском језику у примеру (11а) је прилог *одмах*, који се односи на глагол *разумео*. Овде преводац прилошком одредбом за време није добро пренео смисао целе реченице, јер је у оригиналу основни акценат у начину схватања речи „студент”, па је требало очекивати прилошку одредбу за начин, а не за време. У примеру (11б) еквивалент је синтаксичка конструкција са два прилога *и те како добро*, која се односи на глагол *схватио*. У примеру (11в) еквивалент је прилог *потпуно*, који се односи на глагол *је схватио*. Дакле, само у примерима (11б) и (11в) имамо прецизан превод у којима је задржано елативно значење.

(12) – Совершенно! – произнес я <i>в высшей степени</i> убежденным голосом. [ФД П 332]	(12б) – Потпуно вас схваћам! – изустих <i>посве</i> увјереним гласом. [ФД Ж 297/II]
(12а) – Потпуно! – изговорих ја <i>искрено</i> убеђеним гласом. [ФД Мо 169/II]	(12в) – Потпуно вас разумем! – изговорих <i>сасвим</i> сигурним гласом. [ФД Д 19/II]

У примеру (12) израз *в высшей степени* односи се на придев (инстр.) *убежденным (голосом)* са елативним значењем. Еквивалент у српском језику у примеру (12а) је прилог *искрено*, који се односи на придев (инстр.) *убеђеним (гласом)*. Овде прилошка одредба за начин *искрено* није адекватан превод, јер није прецизно преведен ни смисао првог дела реченице. У примеру (12б) еквивалент је прилог *посве*, који се односи на (инстр.) придев *увјереним (гласом)*. У примеру (12в) еквивалент је прилог *сасвим* придев (инстр.) *сигурним (гласом)*. Дакле, само у преводима (12б) и (12в) имамо прецизан превод целе реченице у којој је пренесено и елативно значење.

ЗАКЉУЧАК

Детаљном анализом примера и систематизацијом материјала дошло се до констатације да се за изражавање *елативности* у руском језику у идиолекту Ф. М. Достојевског користе устаљени изрази са обликом компаратива *высший*, а један од њих је израз *в высшей степени*. Овај устаљени израз са елативним значењем преводиоци су различито преводили на српски језик, а то је зависило и од тога да ли су препознали елативно значење овог израза или не. Анализом примера долазимо до закључка:

1. Преводилац М. Ивковић је у свом преводу у деветнаест од двадест три примера пренео елативно значење овог израза, користећи следеће начине за изражавање елативности:

(а) прилози: *потпуно, сасвим, врло* + придев (прилог), нпр: – это произошло *в высшей степени* натурално : *потпуно* без размишљања се десило;

(б) суперлативна компонента адвербијала *у највећој мери*, нпр: – *высшей степени* выделанно и ненатурално : *у највећој мери* извештачено и неприродно;

(в) прилог *нимало* + одрични глаголски исказ, нпр.: – (прямодушие) которого *в высшей степени* не ожидал : (искреност) коју нисам *нимало* очекивао.

У четири превода се показало да устаљени израз *в высшей степени* није схваћен као израз са елативним значењем и у тим случајевима су коришћене произвољне синтаксичке конструкције, што је довело до непрецизног превода, нпр.: – Совершенно! – произнес я *в высшей степени* убежденным голосом. : – Потпуно! – изговорих ја *искрено* убеђеним гласом.

2. Преводилац З. Црнковић прецизно је пренео елативно значење овог израза, у сва двадесет три примера и при томе користио следеће начине изражавања елативности:

(а) прилози: *посве, сасвим, веома, и те како* + придев (прилог), нпр: – *в высшей степени* склонный : *и те како* склон;

(б) одрична заменица *никако* + одрични глаголски исказ, нпр: – прямодушие, которого *в высшей степени* не ожидал : простосрдачност којој се *никако* нисам надао;

(в) придев *прави* + именица, нпр.: – потому что *в высшей степени* „бродяга” : јер је *права* „скитница”.

3. Преводиоци Р. и М. Маројевић су такође у сва двадест три примера правилно протумачили елативно значење израза *в высшей степени* и прецизно превели на српски језик, користећи следеће начине за изражавање елативности:

(а) прилози: *потпуно, сасвим, веома* + придев (прилог), нпр: – обстоятелство (...) *в высшей степени* карактеристично... : околност (...) *веома* је карактеристична...;

(б) одрична заменица *никако* + одрични глаголски исказ, нпр: – прамодушие, которого *в высшей степени* не очекивао : искреност, коју ја *никако* нисам очекивао;

(в) суперлативна компонента адвербијала у *највишем степену*, нпр: – *в высшей степени* склоний : у *највишој степену* склон;

(г) синтагма *права правцата* + именица где је од придева *прави* употребљен изведени облик придева са суфиксом -цат-, који је један од евидентираних суфикса за изражавање елативности [Бабић 1986: 444–445] и [Клајн 2003: II 212], нпр.: – *потому что в высшей степени* „бродяга” : јер је он *права правцата* „скитница”.

Наше испитивање преведене еквиваленције показује да су преводиоци савременијег периода, З. Црнковић и Р. и М. Маројевић у свим случајевима пренели елативно значење, док се у преводу из ранијег периода М. Ивковића у примерима појављују еквиваленти који не одговарају елативном значењу израза *в высшей степени* и у тим случајевима превод је непрецизан тј. произвољан.

С обзиром да се о елативу и елативности расправља тек у лингвистичкој литератури новијег времена остају отворена питања везана за проблематику изражавања елативности у савременој руској литератури и њиховим преводима на српски језик, што остављамо за даља истраживања.

ИЗВОРИ

- Достоевский Ф. М., *Подросток***: Ф. М. Достоевский. *Собрание сочинений*. Том восьмой. Подросток. Москва, 1957. [ФД П]
- Достојевски Ф. М., *Момче***: Ф. М. Достојевски. *Избрана дела*. Књига XXXI, XXXII, XXXIII. *Момче*. [ФД Мо]. Превео са руског Милош Ивковић. Београд, 1933.
- Достојевски Ф. М., *Жутокљунац***: Ф. М. Достојевски. *Жутокљунац*. [ФД Ж]. Превео са руског Златко Црнковић. Загреб, 1978.
- Достојевски Ф. М., *Дечко 1, Дечко 2***: Фјодор Достојевски. *Дечко 1, Дечко 2*. Превели са руског Милена и Радмило Маројевић. Београд–Горњи Милановац–Москва, 1992.

РЕЧНИЦИ

- Зализњак 1977:** А. А. Зализњак, *Грамматический словарь русского языка*. Москва: Русский язык.
- Николић 2000:** М. Николић *Обратни речник српскога језика*, Матица српска, Институт за српски језик САНУ, Београд.
- Речник МС 1967–1976:** *Речник српскохрватског књижевног језика*, Матица српска–Матица хрватска, Нови Сад–Загреб, 1967, Књ. I–II; 1969, Књ. III; Нови Сад, 1971, Књ. IV; Нови Сад, 1973, Књ. V; Нови Сад, 1976, Књ. VI.
- Скок 1973 III:** Р. Skok. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Uredili akademici Mirko Deanović i Ljudevit Jonke Knj. III. Zagreb 1973.

ЛИТЕРАТУРА

- Бабић 1986:** Stjepan Babić. *Tvora riječi u hrvatskom književnom jeziku: nacrt za gramatiku*. Zagreb.
- Виноградов 1947:** В. В. Виноградов, *Грамматическое учение о слове „Русский язык”*. Москва.
- Виноградов 1960:** В. В. Виноградов АН СССР, Е. С. Истрина АН СССР, С. Г. Бархударов. *Грамматика русского языка*, том I, Издательство Академии наук СССР. Москва.
- Клајн 2003:** II: Иван Клајн. *Творба речи у савременом српском језику, Суфиксације и конверзија*. Београд, 2003 (Прилози граматици српскога језика).
- Маројевић 1983:** Радмило Маројевић. *Грамматика руског језика*. Београд.
- Мароевич 2001:** Радмило Мароевич. *Русская грамматика* (сопоставительная грамматика русского и сербского языков с историческими комментариями, Том I. Москва–Белград.
- Николић 1969:** Вера Николић. *Грамматика руског језика* (фонетика и морфологија), Завод за издавање уџбеника. Београд.
- Пипер 2005:** Предраг Пипер, Ивана Антонић, Владислава Ружић, Срето Танасић, Људмила Поповић, Бранко Тошовић, *Синтакса савременога српскога језика*. Београд: Институт за српски језик САНУ: Београдска књига, Нови Сад: Матица српска.
- Тошовић 1988:** Бранко Тошовић. *Руска грамматика у поређењу са српскохрватском*, „Свјетлост”, Сарајево.

ЭЛЯТИВНОЕ ЗНАЧЕНИЕ ВЫРАЖЕНИЯ *В ВЫСШЕЙ СТЕПЕНИ*
В РУССКОМ И СЕРБСКОМ ЯЗЫКАХ НА ПРИМЕРАХ РОМАНА
ПОДРОСТОК Ф.М. ДОСТОЕВСКОГО
(ПЕРЕВОДЧЕСКИЙ АСПЕКТ)

Резюме

Предметом настоящей работы является рассмотрение элятивного выражения *в высшей степени* в русском языке на примерах романа *Подросток* Ф. М. Достоевского и их переводе на сербский язык переводчиками: Милошем Ивковичем *Момче*, Златко Црнковичем *Жутокљунац* и Радмило и Миленой Мароевич *Дечко 1 и 2*. Мы не будем останавливаться на разнице в переводе самого названия романа, нашей целью является лишь обращение внимания на то, кто из переводчиков понял элятивное значение русского выражения *в высшей степени* и сохранил его в сербском языке, а кто из них не понял это выражение с элятивным значением, и нечетко перевел его на сербский язык. В примерах, в которых все три переводчика поняли элятивное значение этого выражения в русском языке, мы покажем одинаковые или разные переведенные эквиваленты в сербском языке.

Ключевые слова: выражение *в высшей степени*, элятивное значение, эквивалент, русский язык, сербский язык.

Светлана В. Терзић